

Accountantsverslag 2022
Provincie Zuid-Holland

6 april 2023

Aan de Provinciale Staten
van de provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Datum
6 april 2023

Ons kenmerk

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Geachte leden van de Provinciale Staten,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2022 van de provincie Zuid-Holland. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2022 van de provincie Zuid-Holland.

Bij de jaarrekening 2022 van de provincie Zuid-Holland hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt

De jaarrekening 2022 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland. Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 7 februari 2023.

Wij bespreken onze bevindingen met de Commissie voor Onderzoek van de Rekening

De inhoud van dit accountantsverslag is door ons afgestemd met het college van Gedeputeerde Staten, de provinciesecretaris, de concerndirecteur en de betrokken medewerkers van de afdeling Financiële en Juridische Zaken.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.M.J. van Vugt RA

Inhoudsopgave

<u>Bestuurlijke samenvatting</u>	4
• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	5
• <u>Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring</u>	10
<u>Bevindingen jaarrekening</u>	12
• <u>De financiële positie van uw provincie</u>	13
• <u>Belangrijkste bevindingen uit onze controle</u>	18
<u>Interne beheersing</u>	25
• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	26
<u>Overige aangelegenheden</u>	28
• <u>Overige aangelegenheden</u>	29
<u>Bijlagen</u>	30
• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	31
• <u>Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle</u>	32
• <u>Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen</u>	33
• <u>Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022</u>	34
• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	37

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 11,0 miljoen, respectievelijk € 33,0 miljoen.

Wat gaat er goed?

Wij constateren dat de volgende onderwerpen goed verlopen c.q. zijn verbeterd:

- De doorlooptijd van de controle is opnieuw korter dan vorig jaar. Dit is het gevolg van het dynamiseren van de controle, waarbij een deel van de controlewerkzaamheden uit de drukke periode (maart 2023) is verplaatst naar andere perioden (oktober 2022 en januari 2023).
- Het aantal SiSa-regelingen is in 2022 opnieuw toegenomen tot 33 (2021: 24 regelingen). De verantwoording en de onderbouwing van de SiSa-regelingen inclusief de verbijzonderde interne controle verloopt goed.
- Wij hebben geen Europese aanbestedingsfouten geconstateerd. De provincie verstrekt inkoopopdrachten en moet daarbij voldoen aan de eisen zoals opgenomen in de Aanbestedingswet 2012. Wij toetsen de naleving van deze wet voor inkoopopdrachten die Europees aanbesteed zouden moeten worden. De naleving van de eigen inkoopregels voor inkoopopdrachten onder de Europese drempelbedragen vallen buiten het normenkader rechtmatigheid en zijn geen onderdeel van onze controle.

Belangrijke aandachtspunten

Daarnaast onderkennen wij de volgende belangrijke aandachtspunten:

- De voorspellende waarde van de begroting blijft een aandachtspunt. Het verschil tussen het begrote en het gerealiseerde resultaat voor bestemming 2022 bedraagt € 84 miljoen. Het blijkt lastig om ambities ook om te zetten in opdrachten. De provincie zal haar innovatiekracht moeten aanspreken om haar ambities volledig te kunnen realiseren.
- De provincie werkt aan een IT-omgeving die aantoonbaar in control is. In 2021 constateerden wij tekortkomingen in de general IT-controls, het fundament van de geautomatiseerde systemen van de provincie. In de loop van 2023 wil de provincie de general IT-controls rondom de financiële applicaties aantoonbaar op orde hebben. Dat wil zeggen dat de uitgevoerde procedures zichtbaar en toetsbaar zijn. Daarna worden de general IT-controls rondom de andere systemen opgepakt.
- De provincie kan de subsidiebijdragen aan de Rijksoverheid voor investeringsprojecten vanaf 2022 niet meer activeren en afschrijven. De commissie BBV heeft in 2022 namelijk een vraag en antwoord gepubliceerd waaruit blijkt, dat bijdragen in activa van derden niet geactiveerd kunnen worden als de ontvanger van de subsidie de desbetreffende investering niet activeert en afschrijft. Dit is vooral het geval bij het Rijk dat het kasstelsel volgt. De provincie zal de consequenties hiervan in de begroting vanaf 2023 moeten verwerken.
- In 2022 heeft de provincie stappen gezet in het samenstellen van een kredietrapportage dat inzicht geeft in de vraag of de investeringen hebben plaatsgevonden binnen de door Provinciale Staten vastgestelde kredieten. Het is een tijdelijke oplossing totdat er een structurele oplossing is gevonden. Uit de rapportage blijken geen overschrijdingen van de gevoteerde kredieten. Uit de rapportage blijkt één investering van € 0,4 miljoen dat in 2017 al gereed gemeld had moeten worden. Omdat dit niet gebeurd is, is er over deze investering ten onrechte vier jaar lang niet afgeschreven. Deze post is in financiële administratie 2023 gecorrigeerd.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie

- De omvang van het eigen vermogen is ultimo 2022 toegenomen ten opzichte van 2021.
- De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2022 bedraagt € 104 miljoen voor structurele risico's (2021: € 104 miljoen). De capaciteit is hoger dan de onderkende risico's van € 6 miljoen (2021: € 10 miljoen). De ratio is ten opzichte van 2021 en ten opzichte van de begroting 2022 gestegen.
- Voor incidentele risico's bedraagt de beschikbare weerstandscapaciteit € 271 miljoen (2021: € 136 miljoen). Deze weerstandscapaciteit is hoger dan de door de provincie Zuid-Holland onderkende en aanwezige risico's van € 19 miljoen incidenteel (2021: € 19 miljoen). De ratio is ten opzichte van 2021 toegenomen.
- Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en de realisatie, en kent een relatief hoog voordelig totaal saldo van baten en lasten 2022 ad € 53 miljoen (2021: voordelig € 46 miljoen).

Interne beheersing

- Op basis van de interim-controle 2022 hebben wij aanbevelingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met u (Provinciale Staten) gedeeld, en zijn besproken in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole.
- Het nieuwe inkoopstelsel PINK wordt nog niet optimaal gebruikt en dit veroorzaakt voorkombare administratieve taken voor de ambtelijke organisatie. Daarnaast gaat dit ten koste van de kwaliteit van de informatie uit PINK, want die is immers sterk afhankelijk van de kwaliteit van de ingevoerde gegevens. Er zijn maatregelen genomen om het gebruik van de applicatie te verbeteren.
- De provincie is bezig met het uitwerken van het systeem van risicomanagement in de Uitvoeringsnota risicomanagement. Een voorstel waarin de uitgangspunten voor de verdere uitwerking zijn vermeld, is met de Commissie voor Onderzoek van de Rekening en met ons besproken. Wij zijn positief over deze uitgangspunten. Er is aandacht voor de technische kant, zoals de methodiek, de hulpmiddelen en de omvang van het benodigde weerstandsvermogen, maar ook voor beleid, leiderschap en gedrag.

Consistente verslaggeving

- Tijdens de controle 2022 hebben wij het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingsvraagstukken geëvalueerd. Hierbij valt te denken aan het proces om tot schattingen te komen, zoals de waardering van kapitaalverstrekkingen en uitgezette leningen en het bepalen van de voorzieningen. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent zijn gebruikt.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Realiteitsgehalte begroting

- Uit het overzicht van baten en lasten over 2022 blijken (forse) afwijkingen in zowel lasten, baten als investeringen. Deze afwijkingen, in combinatie met het voordelig resultaat van circa € 83 miljoen ten opzichte van de begroting na wijzigingen, geven de indruk dat de ramingen in de begroting en de tussentijdse informatievoorziening te ambitieus zijn en/of onvoldoende in lijn met de beschikbare (personele) capaciteit.
- De provincie Zuid-Holland is in dit kader met een traject gestart met de titel 'Begroting in Evenwicht' (BIE 2). Op basis hiervan kunnen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten keuzes maken, die ervoor moeten zorgen dat het structurele beleid ook is voorzien is van een structurele dekking, zonder dat er tekorten optreden in het structurele begrotingssaldo. Het vergroten van het inzicht in de begroting wordt bereikt door de budgetten per ambitie onder te verdelen in een aantal categorieën, zoals: wettelijke taken, structureel onvermijdelijk beleid, structureel beleid met een eigen keuze, en incidenteel beleid.

Rechtmatigheid

- Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van de overschrijding(en) naar de analyse van de begrotingsrechtmatigheid, zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Rechtmatigheid' van de jaarrekening. Hiermee legt de Gedeputeerde Staten verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2022. Wij hebben geen lastenoverschrijdingen geconstateerd, zodat er geen onrechtmatigheden zijn die meewegen in ons rechtmatigheidsoordeel. In het hoofdstuk [Belangrijkste bevindingen uit onze controle](#) wordt nader inzicht gegeven in de overschrijdingen per ambitie.
- Wij hebben bij de controle van de subsidielasten formele rechtmatigheidsafwijkingen geconstateerd ten aanzien van de termijnen. In de Algemene Subsidieverordening zijn termijnen opgenomen waarbinnen de provincie tot een besluit moet komen bij subsidieaanvragen en aanvragen tot vaststelling van een subsidie. Bovendien leveren sommige subsidieaanvragers geen of te laat een voortgangsrapportage aan. Deze afwijkingen hebben geen financiële gevolgen en wegen daarom niet mee in het accountantsoordeel ten aanzien van de rechtmatigheid. De provincie neemt in de loop van 2023 een nieuwe applicatie in gebruik voor de registratie en de monitoring van subsidies, waardoor dergelijke bevindingen tot het verleden kunnen gaan behoren.
- Bij de interne controle van een besteding bij een SiSa-regeling is gebleken dat een aanvrager misbruik heeft gemaakt van een provinciale subsidieregeling. Het gaat over een aanvraag van een MIT-subsidie uit 2019. De subsidie is niet besteed aan het doel van de regeling en de provincie heeft het verstrekte voorschot inmiddels teruggevorderd. Bij deze aanvraag zijn de procedures ten aanzien van de verificatie van de aanvrager niet volledig doorlopen. De organisatie moest in korte tijd een grote hoeveelheid aanvragen beoordelen en heeft in dit geval wel een verificatie gedaan van de intermediair, maar niet van de subsidieaanvrager.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Speerpunten Commissie voor Onderzoek van de Rekening

- Uw Commissie voor Onderzoek van de Rekening heeft ons de volgende aandachtspunten meegegeven:
  - Warmtebedrijf
  - Subsidie aan de Gasunie
  - Voorziening groot onderhoud
  - Brede Welvaart
  - Analyse verschillen met de begroting
- In het hoofdstuk 'Bevindingen' besteden wij vanaf pagina 18 aandacht aan deze onderwerpen.

Frauderisicoanalyse

- De provincie heeft vanaf 2020 gewerkt aan een frauderisicoanalyse. Deze analyse is van een goede kwaliteit en is in september 2022 besproken in de vergadering van de Commissie voor Onderzoek van de Rekening. In 2023 zal een geactualiseerde versie van de analyse in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening geagendeerd worden. De analyse wordt onderdeel van de P&C-cyclus, waarmee de organisatie, het management en het bestuur periodiek betrokken worden bij de evaluatie van de belangrijkste frauderisico's en van de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen.

Fouten en onrechtmatigheden

- Wij hebben geen ongecorrigeerde fouten en onrechtmatigheden geconstateerd.

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2022. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het normenkader rechtmatigheid 2022, dat ter kennisname is aangeboden aan de Commissie voor Onderzoek van de Rekening in de vergadering van 15 februari 2023.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2022 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Bij de jaarrekening 2022 van de provincie Zuid-Holland hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2022 van de provincie Zuid-Holland uitgevoerd en hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Wij hebben geen niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze minimumdrempel, die van invloed zijn op het vermogen en/of het resultaat van de provincie. Dit is eveneens zichtbaar in de opgenomen [Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen](#).

Wij hebben geen controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2022, zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2022.

Op basis van onze controlewerkzaamheden en de toelichting in de jaarrekening (hoofdstuk: 'Rechtmatigheid') constateren wij dat er geen begrotingsoverschrijdingen zijn die meewegen in ons rechtmatigheidsoordeel.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2022 geconstateerd.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel, die van invloed zijn op de WNT. Voor de controle van de WNT hebben wij onze interne specialisten ingezet.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw provincie. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de provincie zijn uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening 2022, onder 'Grondslagen van de financiële verslaggeving'.

Wij hebben het door de Gedeputeerde Staten en het ambtelijk management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn, en consistent zijn gebruikt.

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zuid-Holland

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de provincie, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in [Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging](#).

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw provincie zijn uiteengezet in de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening 2022.

De grondslagen zijn toegepast met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. De grondslagen zijn aanvaardbaar. Wij concluderen dat de afschrijvingstermijnen conform de financiële verordening zijn aangepast. Dit is adequaat toegelicht in de jaarrekening.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.

De jaarstukken 2022 van uw provincie bestaan uit:

- Het jaarverslag 2022 (ambitieverantwoording en verplichte en aanvullende paragrafen).
- De jaarrekening 2022 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten met toelichting en de SiSa-bijlage).

De ambitieverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over onder andere weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering en verbonden partijen) het jaarverslag.

Op basis van de Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van de Gedeputeerde Staten in het jaarverslag, en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken, verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Bevindingen jaarrekening

De financiële positie van uw provincie

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw provincie

De vermogenspositie van uw provincie is verbeterd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor provincies, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerde subtotaal exploitatie over het boekjaar 2022 bedraagt € 39 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 13 miljoen aan de reserves toegevoegd, zodat het uiteindelijk gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten over 2022 circa € 52 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2022 circa 43,8% van het balanstotaal (ultimo 2021: 43,1% van het balanstotaal) en is licht verbeterd ten opzichte van 2021.

Subtotaal exploitatie

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het subtotaal exploitatie. Daarnaast kent de provincie het gerealiseerde totaalsaldo baten en lasten. Dit is het subtotaal exploitatie plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van de door Provinciale Staten genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw provincie, hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2022	2021	2020	2019
Eigen vermogen per 1 januari	858	845	831	809
Subtotaal reserves	13	-/-33	-/-27	1
Totaal baten en lasten	39	46	41	21
Subtotaal exploitatie	52	13	14	22
Eigen vermogen per 31 december	900	858	845	831

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)

Totale baten	828
Totale lasten	-/- 789
Gerealiseerd subtotaal exploitatie	39
Af: stortingen in reserves	-/- 317
Bij: onttrekkingen aan reserves	330
Subtotaal reserves	13
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	52

De financiële positie van uw provincie

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw provincie

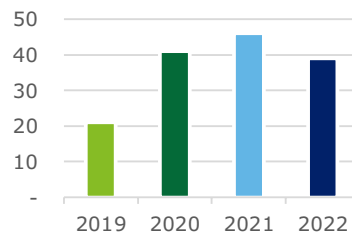
Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2022 laat een voordelig subotaal van de exploitatie zien van € 52 miljoen zien, ten opzichte van een begroot saldo van nihil (begroting na wijziging).

De jaarrekening 2022 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een voordelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 39 miljoen.

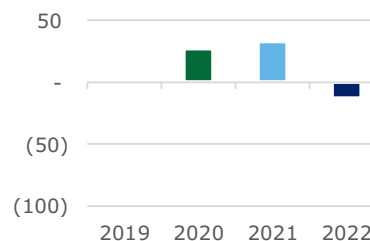
In de ambitieverantwoording geeft Gedeputeerde Staten per ambitie op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

De provincie heeft de belangrijkste verschillen toegelicht en heeft de financiële impact ervan in kaart gebracht. In de paragraaf [Begrotingsrechtmatigheid](#) van onze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

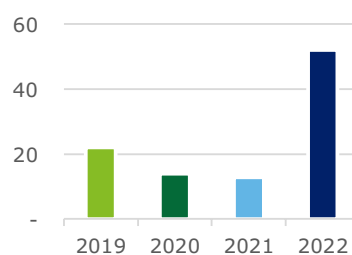
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten
(x € 1 miljoen)

Subtotaal reserves
(x € 1 miljoen)

Subtotaal exploitatie
(x € 1 miljoen)

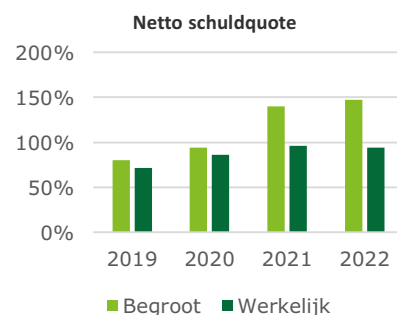
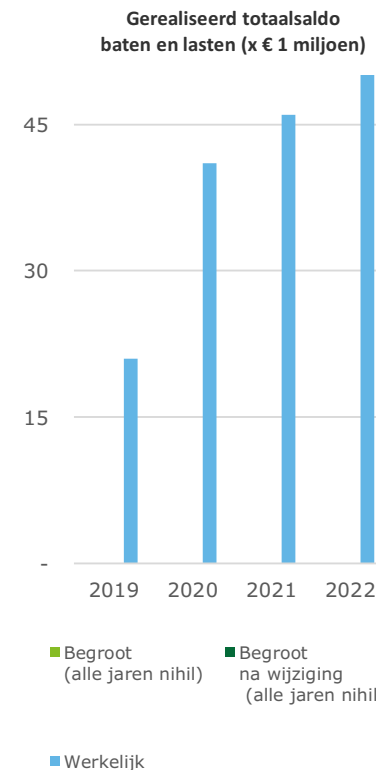
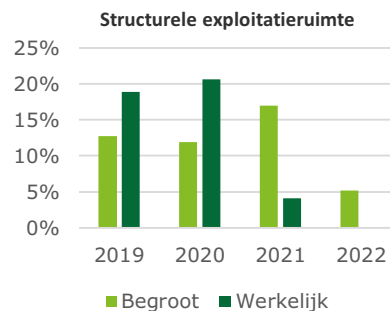
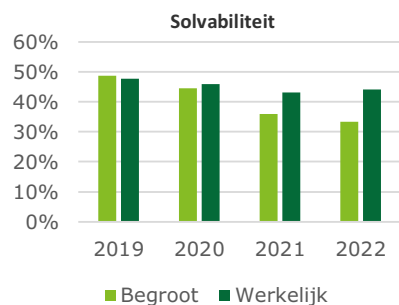

De financiële positie van uw provincie

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw provincie

Kengetallen voor provincie Zuid-Holland (begroot en werkelijk over de periode 2019-2022)

De financiële positie van uw provincie

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw provincie

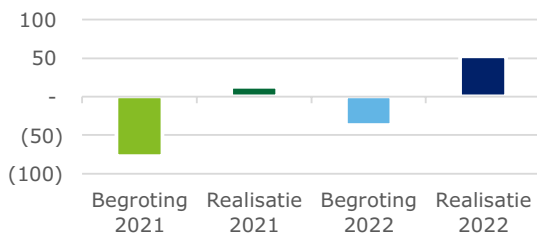
Voorspellende waarde van uw begroting

De jaarrekening 2022 sluit met een positief subtotaal exploitatie van circa € 52 miljoen. De begroting is voor uw provincie een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document, waarmee Provinciale Staten de financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen Gedeputeerde Staten haar beleid en doelen kan realiseren.

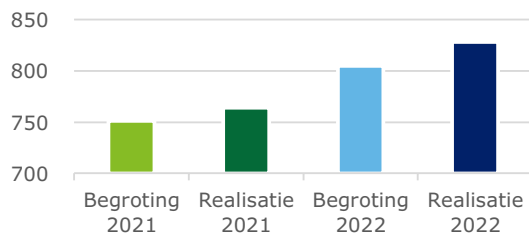
Provinciale Staten heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. De realiteit hiervan is echter niet altijd in balans met de beschikbare capaciteit en de mogelijkheden. Hiermee is de begroting meer gebaseerd op uw politiek-bestuurlijke ambities dan op wat uw provincie daadwerkelijk met de beschikbare middelen en capaciteit kan realiseren.

Uw organisatie is zich bewust van deze problematiek. In dit licht adviseren wij u dit nader te onderzoeken en eventueel maatregelen te nemen om de voorspellende waarde van de begroting van zowel de investeringen als de baten en lasten en de uitvoeringskracht ervan dichterbij elkaar te brengen.

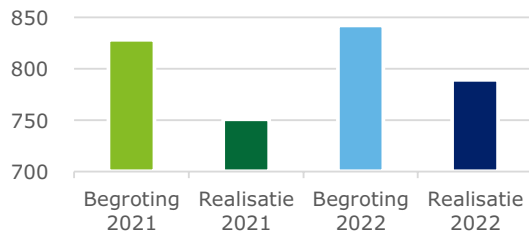
Saldo subtotaal exploitatie | Begroting (na wijzigingen) vs. realisatie (x € 1 miljoen)

Baten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

Lasten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

De financiële positie van uw provincie

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw provincie

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de provincie geschatte risico's. Uw provincie maakt onderscheid tussen incidenteel en structureel weerstandsvermogen. Het structurele weerstandsvermogen is gedaald als gevolg van de nieuwe indeling van structurele en incidentele risico's. Het incidentele weerstandsvermogen laat een stijging zien, vanwege hetzelfde feit zoals hiervoor is gegeven.

Structureel weerstandsvermogen

Dit zijn de middelen die structureel kunnen worden ingezet om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van het uitvoeren van de bestaande taken. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de post 'onvoorzien', het begrotingssaldo en de onbenutte belastingcapaciteit. Deze laatste geeft het verschil aan tussen de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting tegen het huidige tarief en de inkomsten die behaald zouden zijn wanneer de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou hebben gehanteerd.

Incidenteel weerstandsvermogen

Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op het voortzetten van de taken. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve. Deze is in 2022 fors gestegen, vooral als gevolg van het besluit van de Provinciale Staten om de reserve begrotingssaldo ad € 69 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve.

Risico's

De inventarisatie van risico's, die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële impact en de kans van optreden van materiele risico's, zodat de benodigde weerstandscapaciteit hiermee kan worden bepaald.

Ook is er een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's. Uw provincie heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is.

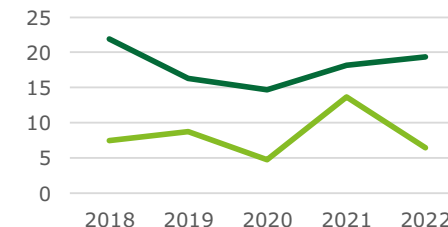
In deze analyse zijn alle belangrijke risico's opgenomen, ook de risico's die financieel in een project of ambitie zijn afgedekt. Ook de risico's van bijvoorbeeld de grote infrastructurele projecten zijn opgenomen in deze analyse. De analyse bevat alleen de financiële risico's en dit is in overeenstemming met de wet- en regelgeving. In de toekomst zal de aandacht mogelijk verschuiven naar een bredere risicoanalyse, gericht op de risico's ten aanzien van het realiseren van de bestuurlijke doelstellingen.

De incidentele risico's nemen toe, voornamelijk omdat het risico van BRZO/RIE is gewijzigd van een structureel risico naar een incidenteel risico. De structurele risico's zijn daardoor afgenomen.

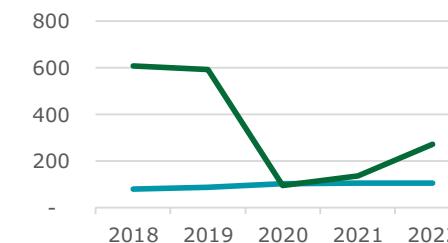
Conclusie

Uit de figuren hiernaast blijken de ratio's voor het structurele en incidentele weerstandsvermogen over de periode 2018 tot en met 2022. Het risicoprofiel van de provincie is in structurele zin constant gebleven, terwijl het incidentele weerstandsvermogen licht is verbeterd. Voor zowel het structurele als het incidentele weerstandsvermogen geldt dat de beschikbare capaciteit de ingeschatte risico's afdekt.

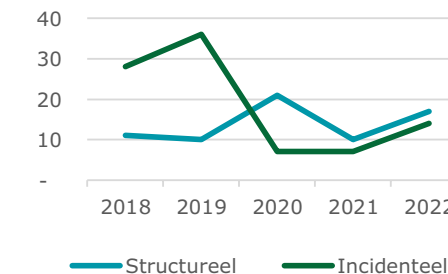
Risico's (* € 1 miljoen)

Capaciteit (* € 1 miljoen)

Weerstandsvermogen

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Speerpunten Commissie voor Onderzoek van de Rekening

Speerpunt: Warmtebedrijf

Uw provincie participeerde tot 2022 door middel van aandelen en leningen in het Warmtebedrijf Rotterdam. In 2022 zijn de aandelen door de gemeente Rotterdam en de provincie Zuid-Holland verkocht. Het warmtebedrijf is overgenomen door Vattenfall.

De verkoop aan Vattenfall is voorgelegd aan de Europese Commissie inzake staatsteun. Deze commissie heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van een reden tot nader onderzoek. Hiermee is de transactie rechtmatig in het kader van mogelijke staatsteun.

Voor het aandelenkapitaal heeft uw provincie reeds in 2019 een voorziening getroffen. Voor de aan het Warmtebedrijf verstrekte leningen van € 7,6 miljoen is in 2021 een voorziening getroffen. Met het treffen van deze voorzieningen waren de leningen en het aandelenkapitaal volledig voorzien. Het financiële effect van de verkoop op 2022 is de opbrengst van de verkoop van de aandelen ad € 0,5 miljoen. De transactie is op een juiste wijze in de jaarstukken verwerkt.

Speerpunt: Subsidie aan de Gasunie

De ontwikkeling en aanleg van WarmtelinQ+ wordt gerealiseerd door Gasunie N.V. Hiervoor heeft Gedeputeerde Staten een subsidie van € 81 miljoen verleend, waarvan de lasten zijn verspreid over de periode 2022 tot en met 2028.

In 2022 bedragen de lasten € 8 miljoen. Via de subsidiebeschikking is de verplichting opgelegd tot minimaal vier voortgangsrapportages per jaar. De eerste voortgangsrapportage wordt ontvangen in het voorjaar van 2023.

Via deze voortgangsrapportage wordt door de provincie zicht gehouden op de voortgang van het project en kan worden bijgestuurd. Ook de verdeling van de lasten van € 81 miljoen voor de provincie kan uit deze rapportages worden afgeleid.

De Gasunie publiceert jaarlijks haar jaarverslag en jaarrekening, welke zijn gecontroleerd door een externe accountant. In deze jaarstukken wordt tevens de aanleg van WarmtelinQ+ benoemd en toegelicht.

Bij het verzoek tot vaststelling moet de Gasunie een financieel overzicht van alle kosten en opbrengsten met betrekking tot het project aanleveren, inclusief een controleverklaring van een externe accountant. Op deze wijze heeft de provincie zekerheid over de rechtmatige besteding van de provinciale subsidie.

Speerpunt: Voorziening groot onderhoud

De voorziening groot onderhoud gebouwen is in 2016 gevormd naar aanleiding van de door Provinciale Staten vastgesteld Nota Onderhoud kapitaalgoederen. Hierbij is vastgesteld dat een minimum kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd voor de provinciale gebouwen. Om de kosten over de jaren te egaliseren is toen een voorziening gevormd, waarin jaarlijks een dotatie plaats vindt van gelijke omvang.

Bij de gunning van de opdracht tot renovatie van het C-gebouw is tevens het onderhoud belegd bij de aannemer. Het bijhorend plan voor dit onderhoud laat zien dat de jaarlijkse uitgaven van een gelijkblijvend volume zijn en slechts beperkt variëren. Vanwege deze situatie is het nut van een voorziening minimaal. De lasten van een jaarlijkse dotatie wijken niet veel af van de verwachte jaarlijkse uitgaven aan onderhoud.

Door Gedeputeerde Staten is derhalve besloten de voorziening te laten vrijvallen en de uitgaven jaarlijks ten laste van de exploitatie te brengen. Hiermee worden de administratieve lasten van het bijhouden en onderhouden van een voorziening voorkomen.

Wij onderschrijven deze methode en kunnen ons vinden in het standpunt dat een voorziening voor het groot onderhoud gebouwen nauwelijks meerwaarde heeft en niet noodzakelijk is voor het inzicht in de financiële positie van de provincie.

Uiteraard moet de organisatie de uitvoering van de onderhoudsplannen wel bewaken, zodat het minimum kwaliteitsniveau, zoals vastgesteld door de Provinciale Staten, wordt behouden.

Speerpunt: Brede welvaart

Bij brede welvaart is belangrijk dat uw provincie verdere stappen onderneemt om inzicht te krijgen in:

1. De afhankelijkheden tussen de verschillende onderdelen van brede welvaart.
2. Welke partijen spelen een rol bij het realiseren van de doelen op de verschillende onderdelen van brede welvaart.
3. Welke rol kan de provincie daarbij spelen (initiatief, facilitair, verbinden, aanjagen etc.).
4. Afspraken maken met de verschillende partijen.
5. Interne organisatie daarop inrichten.

De brede welvaart sluit ons inziens ook aan bij de ambitie van uw provincie om te komen tot een opgavegerichte aanpak.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Speerpunten Commissie voor Onderzoek van de Rekening

Het CBS is bezig met een opzetten van een informatie model, waarin gegevens van gemeenten, provincies en waterschappen worden verzameld voor de brede welvaartsagenda van de Rijksoverheid. Het model geeft inzicht op nationaal en regionaal niveau in zaken zoals economie, welzijn, armoede, duurzaamheid en stikstof.

Uw provincie zal ook gevraagd worden tot het periodiek aanleveren van gegevens die gezamenlijk een beeld moeten geven van de (brede) welvaart. Met het model worden vergelijkingen tussen provincies en regio's mogelijk en kan de provincie haar aandachtspunten bepalen.

Speerpunt: Analyse verschillen met de begroting

Volgt op basis van de definitieve jaarstukken.

Het verschil tussen het begrote en het gerealiseerde resultaat voor bestemming 2022 is met € 84 miljoen evenals . Het blijkt lastig om ambities ook om te zetten in opdrachten. De provincie zal haar innovatiekracht moeten aanspreken om haar ambities volledig te kunnen realiseren.

In de jaarstukken is door Gedeputeerde Staten een toelichting opgenomen inzake het financiële beeld. In dit hoofdstuk is nadere duiding gegeven aan de behaalde financiële resultaten. De totale lasten zijn ruim € 60 miljoen lager dan begroot. Daartegenover zijn de baten een kleine € 23 miljoen hoger. Dit tezamen resulteert in een saldo van baten en lasten van € 84 miljoen.

De belangrijkste verschillen met de begroting zijn als volgt:

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

5)

6) Overig

Totaal € 83 miljoen.

Bij de investeringen constateren wij ook een verschil tussen begroting en realisatie. In 2022 was een bedrag geraamd van € -- miljoen. De realisatie met € -- miljoen ligt daar (ruimschoots) onder. De belangrijkste verschillen met de begroting zijn als volgt:

1)

2)

3)

4)

5)

6) Overig

De jaarstukken geven wel/geen goede analyse van de oorzaken van het resultaat en de verschillen met de begroting. Overall geven de verschillen tussen begroting en realisatie de indruk dat de ramingen in de begroting en de tussentijdse informatievoorziening te ambitieus zijn en/of onvoldoende in lijn zijn met de beschikbare (personele) capaciteit.

De provincie Zuid-Holland is in dit kader met een traject gestart met de titel 'Begroting in Evenwicht' (BIE 2). Op basis hiervan kunnen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten keuzes maken, die ervoor moeten zorgen dat het structurele beleid ook is voorzien is van een structurele dekking, zonder dat er tekorten optreden in het structurele begrotingssaldo. Het vergroten van het inzicht in de begroting wordt bereikt door de budgetten per ambitie onder te verdelen in een aantal categorieën, zoals: wettelijke taken, structureel onvermijdelijk beleid, structureel beleid met een eigen keuze, en incidenteel beleid.

De organisatie van de provincie zit in een transitie om de slagkracht van de organisatie te vergroten. Een goede interne bedrijfsvoering is daarbij van groot belang, zodat daarop teruggevallen kan worden indien nodig. De interne bedrijfsvoering heeft nog belangrijke kwaliteitsstappen te zetten en levert aanvullende risico's op bij de transitie. Het is belangrijk om duidelijke kaders, zoals mandaten, verantwoordelijkheden, procedures en processen op te stellen teneinde te voorkomen dat de uitvoering stopt als gevolg van onduidelijke afspraken.

Een onlangs gestarte landelijke discussie is om begrotingen van onder andere provincies en gemeenten te beoordelen op wendbaarheid en weerbaarheid. Structurele lasten zouden dan met incidentele baten gedekt kunnen worden, zolang de begroting zich maar voldoende snel kan aanpassen aan een gewijzigde situatie (wendbaar) en de middelen heeft om deze periode te overbruggen (weerbaar).

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsoverschrijdingen zijn adequaat toegelicht in de jaarrekening

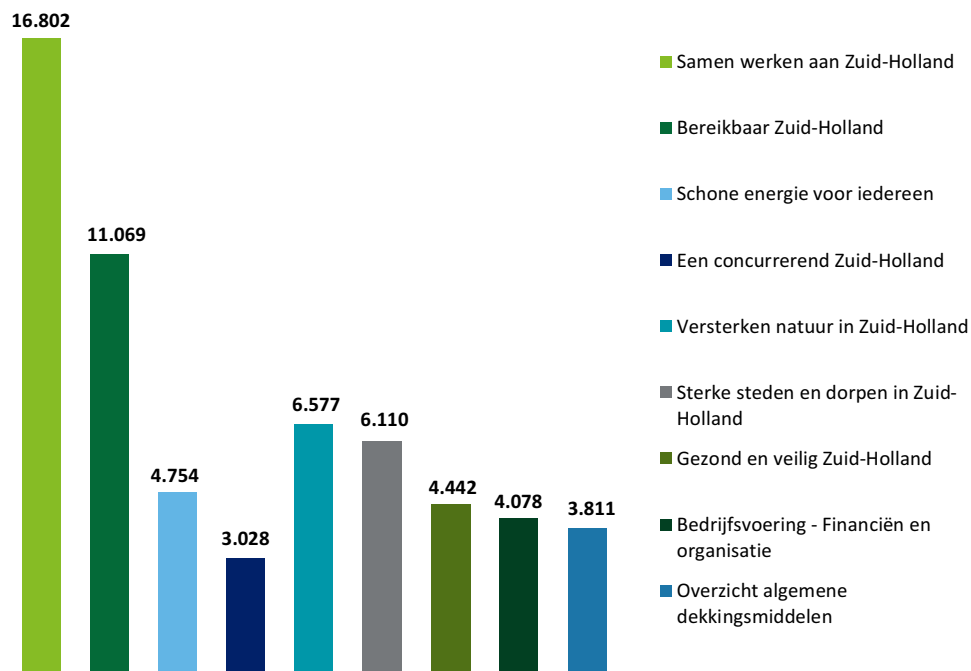
Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2022, hebben wij een controle uitgevoerd op de begrotingsrechtmatigheid. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 193, 194 en 195 van de Provinciewet en moeten door Provinciale Staten zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt met het vaststellen van de begroting en via de financiële verordening ex artikel 216 van de Provinciewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de lasten binnen de begroting blijven en dat Gedeputeerde Staten belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan Provinciale Staten, zodat deze hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor het tijdig melden van budgetoverschrijdingen aan Provinciale Staten heeft het risico in zich dat Gedeputeerde Staten inbreuk maakt op het budgetrecht van Provinciale Staten.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft door de accountant niet in alle gevallen te worden meegewogen in zijn rechtmatigheidsoordeel. De kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen en zijn in te delen in de categorieën zoals genoemd in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moeten wij kijken naar de lastenoverschrijdingen per ambitie. Wij hebben in de figuur hiernaast de geraamde en gerealiseerde lasten per ambitie opgenomen.

Verskil begrote en gerealiseerde lasten (x € 1.000)

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van en toelichting op de verschillen tussen begroting en realisatie naar de ambitieverantwoording en naar de paragraaf 'Begrotingsrechtmatigheid' in de jaarrekening. Hiermee legt Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten verantwoording af over de begrotingsrechtmatigheid van de lasten over 2022.

De gerealiseerde lasten overschrijden de geraamde lasten niet. Er zijn dus geen overschrijdingen die als onrechtmatig meewegen in het oordeel over het rechtmatigheid in de controleverklaring 2022.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Rechtmatigheid

Subsidieverstrekingen

Wij hebben formele rechtmatigheidsafwijkingen geconstateerd bij termijnbepalingen. In de Algemene Subsidieverordening zijn termijnen opgenomen binnen de provincie tot een besluit moet komen bij onder andere subsidieaanvragen en aanvragen tot vaststelling van een subsidie. Uit onze steekproef blijken meerdere subsidietoekenningen en subsidievestigingen buiten de termijn van 13 weken.

Verder blijkt uit onze controle, die wij gezamenlijk met team AO/IC uitvoeren, dat sommige subsidieaanvragers geen of te laat een voortgangsrapportage hebben ingediend bij de provincie. Daarmee voldoet een aanvrager niet aan de gestelde voorwaarden en heeft de provincie geen of later inzicht in de voortgang van gesubsidieerde projecten.

Deze afwijkingen hebben geen financiële gevolgen en wegen daarom niet mee in het accountantsoordeel ten aanzien van de rechtmatigheid.

Afgelopen jaren en ook in 2022 is gebleken dat de applicatie van de provincie voor de registratie van alle subsidieaanvragen tekortkomingen heeft ten aanzien van managementinformatie. Als gevolg daarvan heeft de organisatie onvoldoende overzicht over de status van de subsidieaanvragen en –toekenningen. Als gevolg hiervan kan ook niet op basis van lijstwerk gerappelleerd worden aan behandelend ambtenaren of aan subsidieaanvragers over een nadere deadline. De provincie zal in de loop van 2023 een nieuwe applicatie in gebruik nemen voor de registratie en de monitoring van subsidies, waardoor bovenstaande bevindingen tot het verleden kunnen gaan behoren.

Kredietoverschrijdingen

Kredietoverschrijdingen vereisen conform de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV – vergelijkbaar met de kostenoverschrijdingen in het overzicht van baten en lasten – autorisatie van Provinciale Staten. Indien een overschrijding van een investeringskrediet niet door Provinciale Staten is geautoriseerd, is deze strikt genomen onrechtmatig. Afspraken hierover tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten kunnen worden vastgelegd in de financiële verordening.

In voorgaande jaren hebben wij gerapporteerd over het feit dat er geen centraal inzicht bestond in de uitputting van de kredieten. Met deze bevinding is uw organisatie actief aan de slag gegaan. Dit heeft geresulteerd in een overzicht op kredietniveau waarbij een omslag is gemaakt van het niveau waarop de Provinciale Staten een besluit neemt, naar een goedgekeurd krediet op activaniveau.

Naar aanleiding van het analyseren van de kredieten op activaniveau is door uw organisatie geconstateerd dat er één krediet is opgenomen welke reeds in eerder stadium geactiveerd had moeten worden. Dit is door uw organisatie afgewikkeld middels het activeren van dit krediet. Derhalve blijkt hiermee de noodzaak om een gedegen kredietoverzicht te hebben op kredietniveau.

Verder blijkt uit onze controle op projectniveau enkele kredietoverschrijdingen, die overigens passen binnen de kaders van PZI. Er zijn geen onrechtmatigheden die meetellen voor ons accountantsoordeel.

Misbruik van subsidies

Bij de interne controle van een besteding bij een SiSa-regeling is gebleken dat een aanvrager misbruik heeft gemaakt van een provinciale subsidieregeling. Het gaat over een aanvraag van een MIT-subsidie uit 2019. De subsidie is niet besteed aan het doel van de regeling en de provincie heeft het verstrekte voorschot inmiddels teruggevorderd. Bij deze aanvraag zijn de procedures ten aanzien van de verificatie van de aanvrager niet volledig doorlopen.

In de procedure van de provincie voor het behandelen van subsidieaanvragen is een verificatie opgenomen van de subsidieaanvrager. De provincie wil aan de voorkant met de redelijke mate van zekerheid vaststellen dat subsidies worden toegekend aan partijen met integere bedoelingen. In bovenstaande casus had een check uitgevoerd moeten worden op de aanwezigheid van een geldige inschrijving bij de Kamer van Koophandel. De check is wel uitgevoerd voor de intermediair, maar niet voor de subsidieaanvrager. Achteraf bleek dat de aanvrager al ruime tijd niet meer ingeschreven was.

Wij hebben aanvullende controles uitgevoerd, specifiek op subsidieaanvragen van organisaties die nog niet eerder een subsidie hebben aangevraagd bij de provincie. Daaruit volgen geen bevindingen ten aanzien van het verifiëren van de subsidieaanvrager.

Naleving van de Europese aanbestedingsregels

Uw provincie voert in het kader van de controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide 'spendanalyse' uit, die in samenspraak met ons tot stand komt, en waarbij de organisatie voorbereidende werkzaamheden uitvoert op basis van onze selecties.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Overige bevindingen

Immateriële vaste activa

De provincie kan vanaf boekjaar 2022 de bijdragen aan de Rijksoverheid niet meer activeren en afschrijving. Tot en met 2021 heeft de provincie dit wel gedaan, maar als gevolg van een uitspraak van de commissie BBV is niet langer mogelijk. De provincie zal haar begroting 2023 en verder hierop moeten aanpassen, want er staan aanzienlijke bijdragen gepland die nu volledig volgens de subsidieregels als last genomen zullen moeten worden.

De provincie verstrekt subsidiebijdragen aan derden voor investeringen in activa. Als de subsidieaanvrager de uitgaven activeert en afschrijft, dan mag de provincie onder bepaalde voorwaarde haar subsidie ook activeren en afschrijven. Van deze mogelijkheid maakt uw provincie gebruik. De provincie draagt ook bij aan investeringen van de Rijksoverheid, maar die volgt het kasstelsel. Investerings worden dan ineens als last genomen en niet geactiveerd en over meerdere jaren afgeschreven. In 2022 is duidelijk geworden dat de provincie bijdragen aan de Rijksoverheid niet meer mag activeren. De bijdragen tot en met 2021 hoeven niet gecorrigeerd te worden, die blijven op de balans staan en worden afgeschreven.

De bijdragen in activa van de Rijksoverheid in 2022 zijn door de provincie terecht als last verwerkt.

Nazorgfonds

Het Provinciaal fonds nazorg gesloten stortplaatsen Zuid-Holland heeft in 2022 een aanzienlijk tekort als gevolg van de tegenvallende beleggingsresultaten. De marktwaarde van de beleggingen van het fonds zijn in 2022 circa € 6,5 miljoen in waarde gedaald. Na inzet van het eigen vermogen van het fonds (met als ondergrens € 0,5 miljoen) dient de provincie nog € 3,2 miljoen te dekken. Voor dit resterende tekort staat de provincie garant en de provincie heeft hiervoor een last en een voorziening in de jaarrekening 2022 opgenomen.

De voorziening voor de lasten van het eeuwigdurend onderhoud van de gesloten stortplaatsen wordt onder andere berekend op basis van eenheidsprijzen die door IPO worden ingevoerd in de applicatie. Alle provincies gebruiken deze applicatie voor het berekenen van de hoogte van de voorziening. De hoge inflatie van het afgelopen jaar is nog niet door IPO verwerkt in de applicatie. De eenheidsprijzen zullen in 2023 bijgewerkt worden en de consequenties daarvan worden in de begroting 2024 en de jaarrekening 2023 van het fonds zichtbaar. De consequentie voor de provincie zal zichtbaar worden in de jaarrekening 2023.

Beschikbaarheidsvergoeding openbaar vervoer

De provincie heeft vijf concessies afgegeven voor het regionaal openbaar vervoer. Via de aanbesteding zijn er afspraken gemaakt over de financiële bijdrage van de provincie voor de exploitatie van de desbetreffende vervoersvoorzieningen. Als gevolg van de maatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie is het aantal reizigers in het openbaar vervoer fors teruggelopen. Ook in 2022 zijn de reizigersaantallen nog steeds lager dan voor de start van de pandemie. De OV-bedrijven met een concessie zijn financieel tegemoet gekomen door het Rijk voor deze daling van de inkomsten vanwege reizigers. Deze compensatie is door de provincie ontvangen en doorbetaald aan de OV-bedrijven. De compensatie is toegezegd voor de jaren 2020 tot en met 2022. Voor de provincie was dit een financieel neutrale actie.

Voor 2023 hebben het Rijk en de vervoerders uiteenlopende verwachtingen. Het Rijk biedt vanaf 2023 daarom een transitieregeling aan, waarmee het Rijk zich feitelijk garant stelt en de meest sombere scenario's worden afgedekt. Wat betreft de komende jaren bestaat er onzekerheid over de hoogte van de bijdrage van het Rijk. Dit kan gevolgen hebben voor de dienstverlening en/of voor de begroting van de provincie.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Fraude en integriteit

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij Gedeputeerde Staten, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

De beoordeling door Gedeputeerde Staten van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

In het kader van onze controle vragen wij u jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten als gevolg van fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met Provinciale Staten. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptie-vraagstukken.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen, die wij vervolgens doorspreken met uw coördinator integriteit. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Onze conclusie is voorts dat uw provincie op een adequate wijze opvolging geeft aan de geïdentificeerde integriteitskwesaties.

Interne beheersing

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2022

Boardletter 2022

Wij hebben bij de controle over 2022 ingezet op anders, slimmer en nog beter controleren. Dit doen wij in overleg en in samenwerking met de provinciale organisatie, en met het team AO/IC in het bijzonder. Vanaf de controle 2020 hebben wij data-analyse ingezet bij het controleren van de salarislasten. De middelen en ervaringen hebben wij met het team AO/IC gedeeld, zodat de provincie deze data-analyse zelf ten behoeve van de interne controle kan toepassen. De resultaten hiervan zijn met ons gedeeld tijdens de jaarrekeningcontrole 2022.

In 2023 zullen wij verder inzetten op data-analyse, op de ontwikkeling van de IT-audit en op het toewerken naar een organisatiegerichte controle. Wij zullen met team AO/IC in gesprek gaan over andere toepassingen van data-analyse binnen de (verbijzonderde) interne controle van de provincie.

Het gezamenlijk doel is te komen tot een organisatie die zodanig functioneert dat de rechtmatigheid, juistheid en volledigheid van de financiële mutaties is af te leiden uit de zichtbare werkstappen in de processen van de provincie. Relevante aspecten hierbij zijn:

- Een adequate en betrouwbare IT-omgeving.
- Een toereikende inrichting van de interne beheersing, inclusief het treffen van effectieve maatregelen van interne controle.
- De objectieve werking van de verbijzonderde interne controle, gericht op het testen van de werking van de interne beheersingsmaatregelen.

Uit het toetsen van de opzet en het bestaan van de processen die relevant zijn voor de jaarrekeningcontrole komen geen significante deficiënties naar voren.

Dit betekent dat deze processen zodanig zijn bedacht en opgezet dat de financiële beheersingshandelingen rechtmatig worden uitgevoerd en dat onjuiste en/of onvolledige mutaties in de administraties tot een aanvaardbaar laag niveau worden gereduceerd.

Wij hebben in 2021 een IT-audit uitgevoerd. Onze conclusie destijds was dat er sprake is van tekortkomingen die van invloed zijn op de jaarrekening, de compliance en/of de operationele prestaties. Vanwege deze conclusie konden wij tijdens onze controle 2021 niet steunen op de IT-omgeving.

Wij hebben in 2022 geen IT-audit uitgevoerd naar de opzet, het bestaan en de werking van de geautomatiseerde beheersmaatregelen. U heeft in 2022 besloten om voor de financiële processen ISO27001 certificeerbaar te zijn. In de loop van 2023 wil de provincie de general IT-controls rondom de financiële applicaties aantoonbaar op orde hebben. Dat wil zeggen dat de uitgevoerde procedures zichtbaar en toetsbaar zijn. Daarna worden de general IT-controls rondom de andere systemen opgepakt. Wij zullen in 2023 een IT-audit uitvoeren en daarbij zoveel als mogelijk gebruik maken van de interne controles op dit proces van een door de provincie ingeschakeld extern bureau.

PINK

Het nieuwe inkoopstelsel PINK wordt nog niet optimaal gebruikt en dit veroorzaakt voorkombare administratieve taken voor de ambtelijke organisatie. Daarnaast gaat dit ten koste van de kwaliteit van de informatie uit PINK, want die is immers sterk afhankelijk van de kwaliteit van de ingevoerde gegevens.

De provincie werkt aan enkele technische aanpassingen en de provincie besteedt aandacht aan het verhogen van de administratieve hygiëne op de afdelingen. Deze combinatie moet ervoor zorgen dat het gebruik van het systeem omhoog gaat, de kwaliteit van de informatie verbeterd en minder administratieve lasten oplevert.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en krijgen daarom van ons extra aandacht tijdens de controle. Met memoriaalboekingen kunnen de reguliere interne beheersingsmaatregelen in andere processen worden doorbroken.

Wij constateren dat er in het administratieve proces geen interne controle op de handmatig ingevoerde memoriaalboekingen wordt uitgevoerd. Het risico bestaat daardoor dat er boekingen op een onjuiste wijze of onterecht worden ingevoerd en verwerkt. Wij hebben om deze reden ook voor 2022 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd.

Om de controle zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, en deze toe te spitsen op het specifieke risico en karakter van memoriaalboekingen, hebben wij gebruikgemaakt van een data-analysetool. Hieruit zijn geen onjuistheden, onrechtmatigheden of anderszins bijzonderheden gebleken.

Wij hebben om deze reden ook voor 2022 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd. De handmatige memoriaalboekingen krijgen hierbij een verhoogde aandacht in onze controle, omdat de administratieve uitkomst van een andere proces met voldoende controle-technische functiescheiding via handmatige memoriaalboekingen gewijzigd kan worden.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2022

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving, inclusief cybersecurity, behoeft verdere aandacht

De bestaande tekortkomingen in de IT-omgeving leiden ertoe dat de provincie en wij niet zonder meer kunnen steunen op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Belangrijke nadelen van het feit dat er onvoldoende opvolging en prioriteit is gegeven aan onze eerdere aanbevelingen, zijn onder andere:

- Uw provincie loopt een verhoogd risico op tekortkomingen in de geautomatiseerde gegevensverwerking, die bijvoorbeeld kunnen resulteren in niet-betrouwbare data c.q. cijfers, hetgeen een grote(re) impact kan hebben indien er sprake is van cybersecurity-incidenten.
- Het niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking leidt ertoe dat er tijdens de interne controles niet zonder meer gebruik is te maken van onder andere data-analyses. Het uitvoeren van de interne controles – waarbij bijvoorbeeld voor de inkopen data-analyse is ingezet – is hierdoor niet optimaal efficiënt. Er zijn namelijk eerst aanvullende werkzaamheden nodig voor het vaststellen van de betrouwbaarheid van de data/ het lijstwerk. Bovendien kan de interne controle bij een maximaal gebruik van data-analyse een hogere toegevoegde waarde opleveren voor de organisatie, doordat zij daarmee belangrijke inzichten kan verkrijgen en de controles ook meer risicogericht kan insteken.

- Als gevolg van het (vooralsnog) onvoldoende opvolgen van de aanbevelingen op dit gebied, hebben wij ook voor de jaarrekeningcontrole 2022 niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking. Het gevolg van deze conclusie is dat wij meer gegevensgericht werk hebben moeten verrichten, waaronder het uitvoeren van specifieke werkzaamheden om de betrouwbaarheid van de data en het lijstwerk na te gaan.

Voor onze inhoudelijke bevindingen en de resterende aanbevelingen inzake de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking verwijzen wij kortheidshalve naar onze managementletter en de boardletter 2022.

Ondanks de bestaande tekortkomingen in de IT-omgeving zijn wij tijdens de jaarrekeningcontrole in staat geweest data-analyse in te zetten als onderdeel van de controleaanpak voor de memoriaalboekingen. Hierbij hebben wij met data-analyse een diepgaande en risicogerichte analyse uitgevoerd van deze in opzet meer risicovolle boekingen. Met het inzetten van data-analyse hebben wij de via gegevensgerichte werkzaamheden te onderzoeken populatie memoriaalboekingen sterk kunnen reduceren, in vergelijking met 2020. Dit illustreert het belang en de toegevoegde waarde van een betrouwbare IT-omgeving als basis voor het toepassen van data-analyse.

Projectmanagement

Een goed projectmanagement vergroot de kans op succes. De provincie werkt voortdurend aan het verbeteren van het projectmanagement. In september 2022 zijn de spelregels PZI (=Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur) opgesteld, ter ondersteuning van de organisatie bij het invullen van het projectmanagement. Dit is een goed hulpmiddel en een mooi voorbeeld van de lerende organisatie.

Risicomanagement

De provincie is bezig met het uitwerken van het systeem van risicomanagement in de Uitvoeringsnota risicomanagement. Een voorstel waarin de uitgangspunten voor de verdere uitwerking zijn vermeld, is met de Commissie voor Onderzoek van de Rekening en met ons besproken. Wij zijn positief over deze uitgangspunten. Er is aandacht voor de technische kant, zoals de methodiek, de hulpmiddelen en de omvang van het benodigde weerstandsvermogen, maar ook voor beleid, leiderschap en gedrag.

Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

Samenvatting overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Onze communicatie met het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Wij hebben van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met Gedeputeerde Staten en het ambtelijk management of beperking in de reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen tijdens het uitvoeren van onze controle.

Naar onze mening is ons tijdens het uitvoeren van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de provincie de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode		€ 0
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	€ 0	€ 0
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	€ 0	€ 0
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	€ 0	€ 0
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 0	€ 0
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	€ 0	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding, Fido, etc.)	€ 0	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	€ 0	
Overige rechtmatigheidsfouten	€ 0	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 0	

- Het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid is opgenomen in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018, het Addendum Kadernota rechtmatigheid 2021 en het normenkader rechtmatigheid 2022, dat ter kennisname is aangeboden aan de Commissie voor Onderzoek van de Rekening in de vergadering van 15 februari 2023.
- Wij hebben van Gedeputeerde Staten een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin Gedeputeerde Staten het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Gedeputeerde Staten heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle, groter dan de rapporteringstolerantie.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid rechtmatigheid betreft tevens getrouwheid	€ 0	€ 0
Onzekerheid rechtmatigheid is per saldo ook een onzekerheid inzake getrouwheid	€ 0	€ 0
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	€ 0	€ 0
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	€ 0	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding, Fido, etc.)	€ 0	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	€ 0	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	€ 0	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 0	

- Het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid is opgenomen in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018, het Addendum Kadernota rechtmatigheid 2021 en het normenkader rechtmatigheid 2022, dat ter kennisname is aangeboden aan de Commissie voor Onderzoek van de Rekening in de vergadering van 15 februari 2023.
- Wij hebben van Gedeputeerde Staten een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin Gedeputeerde Staten het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Gedeputeerde Staten heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren, om Gedeputeerde Staten in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat Gedeputeerde Staten deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Geen.		

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2022, en over de fouten en onzekerheden met betrekking tot de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

De strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening is als volgt:

- Getrouwheidsoordeel: goedkeurend
- Rechtmatigheidsoordeel: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of er, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
BZK C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed		-	
BZK C26	Culturele voorzieningen provincies (tranche 1+2)		-	
BZK C41	Specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw		-	
BZK C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI-gebieden		-	
BZK C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals		-	
BZK C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche		-	
BZK C88	Specifieke uitkering Leiden Katwijk Noordwijk		-	
BZK C93	Specifieke uitkering Provincie Zuid-Holland Startup in Residence		-	
BZK C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw		-	
lenW E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes		-	
lenW E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen		-	
lenW E18	Waterstofbussen		-	
lenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021		-	
lenW E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer		-	
lenW E40	Truckparking lead partnership		-	
lenW E52	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2021		-	
lenW E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord		-	
lenW E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021		-	
Subtotaal			-	

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2022

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2022, en over de fouten en onzekerheden met betrekking tot de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

De strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening is als volgt:

- Getrouwheidsoordeel: goedkeurend
- Rechtmatigheidsoordeel: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of er, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
lenW E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021		-	
lenW E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022		-	
lenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023		-	
EZK F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023		-	
EZK F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021		-	
EZK F25	MIT-regeling		-	
LNV L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam)		-	
LNV L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland		-	
LNV L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden		-	
LNV L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden		-	
LNV L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma natuur		-	
LNV L22	Eenmalige bijdrage voor het door-ontwikkelen en in de praktijk testen van een KPI-systematiek voor kringlooplandbouw in de Zuidwestelijke Delta, m.n. voor de akkerbouw		-	
LNV L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders		-	
LNV L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied		-	
Totaal			-	

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zuid-Holland

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de provincie Zuid-Holland in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.

- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheids-evaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien nodig overwegen wij om het college van Gedeputeerde Staten of de Commissie voor Onderzoek van de Rekening te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

De onafhankelijkheidsregels vereisen dat een accountant na 7 jaren bij een client moet rouleren in verband met het risico van vertrouwdheid. De vaktechnische eindverantwoordelijkheid voor de accountantscontrole van de jaarrekening van de provincie Zuid-Holland wordt daarom door Rein-Aart van Vugt met in ingang van 2023 overgedragen aan Jasper van Koert. Rein-Aart van Vugt blijft betrokken als adviseur van de Commissie voor Onderzoek van de Rekening en de Provinciale Staten.

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zuid-Holland

Overige dienstverlening

Sommige combinaties van dienstverlening zijn verboden of alleen toegestaan na uitdrukkelijke toestemming van de Provinciale Staten. Wij hebben geëvalueerd en geconcludeerd dat van dergelijke dienstverlening in 2022 en 2023 bij de provincie geen sprake was.

Onze overige dienstverlening in deze periode bestaat uit de volgende opdrachten:

- Administratieve ondersteuning contractbeheer project RijnlandRoute
- Uitvoeren van een risicoanalyse ten aanzien van het treasuryproces

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de provincie Zuid-Holland

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de provincie die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de provincie of een bij de provincie betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte organisatie”). DTTL (hierna ook te noemen “Deloitte Global”) haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichtingen of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteit is aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belasting- en juridische diensten, consulting, financial advisory, and risk advisory diensten aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op zijn meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 345.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.